

D • N

17/7 1956

Den spanska tragedin

Det är i dagarna tjuu år sedan general Franco började sin revolt mot den republikanska regimen i Spanien. På våren 1936 hade vänstern vunnit en knapp seger vid parlamentsvalet; den nybildade liberalradikala regeringen sökte under demokratiska former genomföra ett moderat reformprogram, som bland annat siktade till uppdelning av de stora godsens och begränsning av kyrkans inflytande. I regeringen satt inga socialister eller kommunister, men dessa grupper, liksom syndikalisterna, sökte med delvis oparlamentariska medel påskynda omdaning. Oron framträdde i överfall, demonstrationer och politiska strejker. Det fanns dock hopp om att regimen skulle stabiliseras och utvecklas i fredliga former, då de reaktionära generalerna med Franco i spetsen, stödda av prästerna, aristokratin och delar av bondeklassen, grep till våldet hellre än att böja sig för den i val uttryckta opinionen.

Inbördeskriget blev ohyggligt genom den stora blodsutgjutelsen och de fruktansvärda grymheter som förövades på båda sidor. Det för världen utanför mest skakande var dock att kriget kom att framstå som de framgångsrika nationalistiska tyranniernas kamp mot den spanska demokratin, och i andra hand mot demokratin över huvud. Det var inte Francos spanska trupper, inte ens hans från Marocko införda moriska kavalleri som vann segern, utan de 80 000—100 000 sk frivilliga som Mussolini sände till Spanien och de flygflottiljer som Hitler bidrog med och som firade sin mest skändliga triumf i utplånandet av det värnlösa Guernica. Demokraterna, som redan visat sin svaghet och sin bristande enighet inför överfallet på och erövringen av Abessinien, syntes på väg mot en undergång utan strid och storhet. Genom ett noninterventionsavtal, som respektera-

des av västmakterna men bröts av diktatorerna, stadfästes splittringen och osäkerheten bland de folkstyrda staterna. Det var tydligt att en reaktionär opinion i dessa stater sympatiserade med Franco och att sålunda defaitismen och förraderiet mot den egna demokratin samverkade.

Det var inte underligt att Hitler och Mussolini hänade västmakterna för deras medgörlighet och ynkedom och av sina erfarenheter under det spanska kriget eggades att gå vidare på erövringarnas och våldets väg — den väg som mindre än tio år senare förde de båda härskarna till en död i skam. Frankrike var försvagat av inre strider, och en nationalism som valde utländsk seger framför ett radikalt fosterland förberedde Pétains regimen; i England regerade välmående högerpolitiker, som halvt om halvt trodde på diktatorernas utfästelser, medan labour visserligen hatade nazismen men röstade nej till upprustning; Amerika, inriktat på krisen och den nya given, syntes fjärran från Europas affärer. Den amerikanske ambassadören Claude Bowers ger en belysande bild av stämningen bland de i Spanien verkande diplomaterna: "Medan de totalitära staternas representanter var aggressiva fascister, var en oroande stor del av de demokratiska staternas diplomater antingen cyniskt likgiltiga för demokrati eller direkt antidemokratiska i sin uppfattning."

Även den kommunistiska diktaturen deltog, som närmare klarlades efteråt, i spelet om Spanien. Den sände vapen till regeringssidan och stödde organiserandet av frivilligkåren från olika länder. Men med denna hjälp följde ödesdigra försök att skaffa kommunisterna ett bestämmande inflytande. De kommunistiska agenterna var de mest aktiva deltagarna i det inbördeskrig som fördes inom det republikanska Spanien och som långa tider förlamade striden mot fascisterna. Även i Spanien lyckades kommunismen introducera det utrensningssystem som just nått sin kulmen i Ryssland självt; lur hårt och metodiskt likvideringarna ge-

nömfördes, därom har författare som Orwell och Spender, engagerade på den republikanska sidan, haft mycket att berätta. Spaniens krig sågs av många redan vid denna tid som ett förspel till vad som skulle komma, till det andra världskriget. Men då detta världskrig utbröt var den spanska republiken krossad; i början av år 1939 hade Franco intäгат i det modigt och länge försvarade Madrid. Genom en skicklig och principlös politik lyckades Franco hålla Spanien utanför kriget och ockupationerna. De-

mokratiernas halva seger — som medförde att delar av Europa frigjordes, medan andra delar kom under en ny och lika skoningslös diktatur — ledde därför inte till det spanska folkets befrielse. Francoregimen har stabiliserats. Den är och förblir en diktatur, om också något mindre fullständig, något mindre brutal, än de nazistiska, fascistiska och kommunistiska. Den har upprättats med våld och upprätthålls med våld, och det spanska folket hör till de många folk som väntar på befrielse.